

Nr 25.

Ankom till riksdagens kansli den 12 maj 1932 kl. 5.30 e. m.

Konstitutionsutskottets memorial, i anledning av en inom första kammaren jämlikt § 57 riksdagsordningen väckt anmälan om anmärkning mot statsrådet Holmbäck i egenskap av t. f. chef för ecklesiastikdepartementet.

Sedan enligt utdrag av första kammarens protokoll den 4 april 1932 herr Norling i den ordning 57 § riksdagsordningen föreskriver yttrat, att anledning förefunnes till anmärkning mot statsrådet Holmbäck i egenskap av t. f. chef för ecklesiastikdepartementet, har kammaren till utskottet jämlikt berörda 57 § riksdagsordningen remitterat detta yttrande tillika med ett av herr Norling i sammanhang därmed avlämnat förseglat konvolut, vilket vid öppnandet befanns innehålla en skrift, däruti herr Norling mot statsrådet Holmbäck såsom t. f. chef för ecklesiastikdepartementet anmält anmärkningsanledning på grund av att statsrådet Holmbäck genom det råd han givit konungen i ett av Kungl. Maj:t den 20 november 1931 avgjort ärende angående besvär i fråga om förlikningsavtal rörande en donation till universitetet i Uppsala på ett mot regeringsformen stridande sätt försummat rikets sannskyldiga nytta.

Utskottet har vid granskning av handlingarna i ärendet inhämtat följande:

Byggmästaren Borbos Erik Hansson har genom testamente den 12 juni 1928 och tilläggstestamente den 22 augusti samma år förordnat genom det förstnämnda testamentet, förutom legat till vissa angivna personer, att en fond, benämnd »Erik och Jenny Hanssons minnesfond» uppgående till 300,000 kronor skulle bildas för ändamål, som senare komme att bestämmas, samt genom det senare testamentet att berörda fond skulle uppdelas på två fonder, den ena utgörande 100,000 kronor att förvaltas av Orsa kommun och användas till vissa välgörande ändamål samt den andra utgörande 200,000 kronor under namn av »Erik och Jenny Hanssons minnesfond» doneras till Stockholms Högskola i och för en professur i statskunskap och under villkor, att till dess förste innehavare genast skulle kallas doktor C. G. Melander samt att denne vid uppnådda 67 år till sin död och därefter hans maka Margit, född Grannas, såsom pension ägde behålla hälften av lönen. Därest Stockholms Högskola avböjde donationen skulle den under samma villkor gå till Uppsala universitet.

Sedan Borbos Erik Hansson avlidit den 12 mars 1929 har boutredningsmannen, ovannämnda Melander, den 8 april 1929, § 4, vid Orsa tingslags häradsrätt å samtliga testamentstagares vägnar bevakat båda ifrågavarande testamenten.

Stockholms högskola har genom beslut den 16 september 1929 förklarat sig icke önska mottaga de testamenterade medlen på föreskrivna villkor.

Delägarna i dödsboet efter Borbos Erik Hansson hava efter stämning, som delgivits Uppsala universitet den 11 februari 1930 och makarna Melander den 19 i samma månad, klandrat testamentet och därvid bland annat gjort gällande att testator icke vid testamentenas upprättande varit vid fullt och sunt förstånd.

Universitets ombud anförde inför häradsrätten, att universitetet i vad hittills förekommit i saken ej haft anledning att avstå från den donation som uti ifrågavarande testamenten gjorts för vetenskapligt ändamål.

Den 3 februari 1931 undertecknades mellan Uppsala Universitets drätsel-nämnd, Östen Undén, å ena sidan, samt Borbos Erik Hanssons arvingar, å andra sidan, ett avtal av följande lydelse:

»Avtal. Mellan Uppsala universitets drätsel-nämnd och här nedan angivna delägare i dödsboet efter Borbos Erik Hansson har följande avtal träffats, vilket för universitetets del blir gällande under förbehåll av universitetskanslerns godkännande.

Undertecknade dödsbodelägare förbinda sig solidariskt att vid anfordran utbetala ett belopp av Femtiotusen (50,000) kronor till universitetet att utgöra en fond till främjande, på sätt universitetet finner för gott, av det statsvetenskapliga studiet vid universitetet, varjämte vi erlägga den för angivna belopp utgående gåvoskatten.

Universitetet avstår från alla anspråk på grund av Borbos Erik Hanssons den 22 augusti 1928 dagtecknade testamente, enligt vilket universitetet skulle på vissa villkor erhålla ett belopp av 200,000 kronor till en professur i statskunskap.

Undertecknade dödsbodelägare förbinda sig att svara för alla kostnader i den vid Orsa tingslags häradsrätt pågående rättegången mellan Erik Friare i Stenberg m. fl., kärande, och Uppsala universitet m. fl., svarande, med undantag av de kostnader universitetet hittills för egen del haft i rättegången. Uppsala den 3 februari 1931.»

Avtalet har underskrivits av samtliga dödsbodelägare med ett undantag, men de arvingar, som biträtt avtalet, svara för hela det överenskomna beloppets överlämnande till universitetet.

I anledning av berörda avtal har Melander i skrift den 3 februari 1931 till Konungen under påpekande av den orättfärdighet, som skulle begås mot honom och hans hustru, därest förlikningsavtalet antoges, anhållit att Kungl. Maj:t måtte förordna att sagda anbud icke antages.

Efter remiss av skriften till universitetskanslern och Större akademiska konsistoriet, vilken remiss behandlades i samband med frågan om avtalets godkännande, beslöt konsistoriet den 14 februari 1931 hos universitetskanslern tillstyrka, att avtalet måtte av kanslern fastställas samt att Melanders skrift

icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd, varefter drätselnämnden anhöll om kanslerns fastställande av avtalet.

Över beslutet anförde Melander besvär hos universitetskanslern.

Genom beslut den 20 augusti 1931 godkände kanslern avtalet.

Över kanslersämbetets beslut besvärade sig Melander hos Kungl. Maj:t med anhållan tillika, att, därest besvären icke bifölles, beslutet om stadfästelse av den ingångna förlikningen måtte godtagas endast under förutsättning, att arvingarna ingingo en tilläggsförlikning med Melander och hans hustru av innehåll att även de skulle bekomma 50,000 kronor.

Genom beslut den 20 november 1931 har Kungl. Maj:t på hemställan av föredragande statsrådet och t. f. chefen för ecklesiastikdepartementet Holmbäck lämnat besvären och den i sammanhang därmed gjorda ansökningen utan bifall.

I ovanberörda anmälningsskrift har herr Norling, sedan han påpekat att avlidne Borbos Erik Hanssons arvingar i Orsa klandrat nämnda testamenten, vidare anfört:

»Sedan ifrågavarande rättegång pågått ett år och börjat luta till förlust för arvingarna, inledde universitetet helt oförmodat och utan kommunikation med sina medsvarandeparter (alltså i strid mot 20 kap. 3 § rättegångsbalken) underhandlingar med Orsa om förlikning. Ett förslag kom till stånd, innefattande väsentligen, att universitetet skulle avstå från 150,000 av donationssumman och därmed slopa den tilltänkta lärostolen.

Så snart Melander fått kännedom härom hemställde han, att universitetet måtte i förlikningsförslaget inrymma även en kontant ersättning till honom motsvarande den universitetet betingade sig. Detta var ju rimligt redan därför, att testator ej endast velat stifta en minnesfond till vetenskapens främjande utan även avsett att därigenom åstadkomma ett ekonomiskt stöd åt sina ifrågavarande gamla vänner.

Rector magnificus avlog nämnda hemställan. Melander anförde besvär över förlikningsförslaget hos kanslern. Denne avlog besvären och fastställde förslaget — som det förljudes efter utomordentligt stor tvekan. Saken bragtes så inför Kungl. Maj:t, som genom beslut den 20 sistlidne november likaledes avlog.

I sina påminnelser hos Kungl. Maj:t hade Melander anhållit om medicinalstyrelsens hörande angående testators sinnesbeskaffenhet. Detta *dels* därför, att man på grund av bl. a. ett för testamentet ytterst gynnsamt intyg av en specialist på området — docenten och sedermera medicine professorn Nils Antoni — måste anse stora utsikter föreligga för att arvingarnas talan skulle bli ogillad, och att följaktligen förlikningen borde av Kungl. Maj:t kullkastas, *dels* också därför, att universitetets drätselnämnd ända in i det sista hållit på sitt ursprungliga motiv för förlikningsförslaget, nämligen att *processens utgång vore oviss*. Upplysning i denna punkt var för Kungl. Maj:t *nödig*. Och jämlikt 10 § regeringsformen var alltså Kungl. Maj:t pliktig att härom infordra yttrande från *vederbörande ämbetsverk*, i detta fall medicinalstyrelsen. Så skedde ej.

Som Melander under ärendets gång fullgjort den avsägelse av kallelseförmanen till den ifrågasatta lärostolen, som han redan januari 1930 ställt i utsikt, så innebär förlikningen en förlust för det allmänna av 150,000 kronor. Men därutöver även av ett belopp å 50,000 kronor, vilket såsom tilläggsdonation erbjudits, genom meddelande till föredraganden i ecklesiastikdepartementet ävensom tillförordnade departementschefen, statsrådet Holmbäck.

Den sistnämnde har likaledes delgivits en från högst kompetent och i saken insatt person inhämtad upplysning om medicinalstyrelsens sannolika utlåtande, vilken gav vid handen, att förlikningen var oklok för Uppsala.»

Efter övervägande av vad rörande detta ärende förekommit, har utskottet funnit den av herr Norling anmälda anmärkningsanledningen icke till någon utskottets anmälan föranleda,

vilket utskottet får för riksdagen tillkännagiva.

Stockholm den 12 maj 1932.

På konstitutionsutskottets vägnar:

AUG. SÄVSTRÖM.

Närvarande: Herrar *Sävström, David Bergström, greve Spens, G. W. Hansson, Sundberg, Vennerström*, Mellén, Larsén, Ehrnberg, Per Andersson*, Persson i Trången*, Pehrsson i Göteborg*, Hallén, Anderson i Norrköping, Andersson i Igelsboda*, Olsson i Mora, Fast och Alströmer.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
